

Gerçekçi sanattan yana, aydınlanma yolunda, insanın insanı sömürmediği, ayrımcılığın, ayrıcalıkların, din istismarı ve cinsiyetçi yaklaşımların olmadığı, eşitlikçi, barışçıl bir dünya istiyoruz... Tarafsız değiliz...

Bir zamanlar Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları...

Y	Yitip Giden	/ 1
E	Cumhuriyetin 100. Yılına Girerken	/ 2
—	Hüyükteki Nar Ağacı	Gülay Yeşilipek / 4
—	Katılımcı Yorumları	İsmail Balıkçı / 7 Suna Can / 7 Şükran Ceyhan / 7
K	Bu Topraklardan Bir Nudiye Geçti Gümbür Gümbür, Sessizce...	Aydın Karaküçük / 8
E	Çocukların ve Okulların Üzerinde Kirli ve Karanlık Eller İstemiyoruz	Esen Karaküçük / 14
—	Ölümünün 52. Yılında Dr. Hikmet Kıvılcımlı	Hüray Kılıç / 16
—	Küçücük Öyküler Ana - Baba Evi	Gülay Yeşilipek / 18
—	Çaresizliğim Kardan Ötürü	Neşe Atacı / 19
—	Çocuklarınız İçin (Şiir)	Rıfat Ilgaz / 21

CUMHURİYET'İN 100. YILINA GİRERKEN!..

“Türk milletinin tabiat ve şiarına en uygun olan yönetim, Cumhuriyet yönetimidir ”

Mustafa Kemal Atatürk

“Ulusumuz, kendisinde bulunan nitelikleri ve değeri, hükümetin yeni adıyla, uygarlık dünyasına çok daha kolay gösterebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti, dünya devletleri arasındaki yerine yaraşır olduğunu, başaracağı işlerle tanıtlayacaktır.”

(M. Kemal Atatürk, Cumhuriyetin İlanı, Söylev, TDK Yayınları, 1978, Ankara, 2. cilt, sayfa 594.)

Cumhuriyetimiz, onu kaybettikçe değerini anladığımız eşsiz bir hazine gibi... 100 yıl önce atılan sağlam temeller sarsılıyor.

Bugünden geriye bakarak neleri yitirdiğimizi sıralamak oldukça üzücü...

100. yılımıza girerken neleri yitirdik?

Kurtuluş Savaşı'nı yöneten Meclis 1923'te halkın kendi kendini yönetme biçimi olan Cumhuriyet'i ilan etmişti... Yönetim kayıtsız şartsız milletindi. Şu an ise "Başkan"ın... Meclis tüm işlevini yitirmiştir.

Anayasa Mahkemesi ve kararlarının üstünlüğü yitirilmiştir.

Yargıtay, Danıştay, Sayıştay işlevsizdir. Artık hiçbir şekilde denetlenemeyen ve hesap sorulamayan bir ucube rejim tarafından yönetilmektedir.

Eğitimde fırsat eşitliği ile liyakata dayalı kadroların yerini, nepotizm (kayırmacılık) almıştır.

Devletin tüm kurumları saygınlığını ve işlevini yitirmiştir. Bunun sonucu:

Deprem, sel, gibi son yıllarda yaşadığımız doğal afetlerde binlerce insanımızı göz göre göre öldürecek denli çarpık ve plansız yapılaşmaya, kıyıların, ormanların ranta teslim edilmesine, Kızılay gibi köklü kamu kurumlarımızın içinin boşaltılmasına tanık olduk...

Akla bilime dayalı laik eğitim sisteminin yerine birçok okul imam hatip okullarına dönüştürüldü. Ve sayıları her geçen gün artırılmakta... Bilimden ve laik eğitimden hızla uzaklaşmaktayız.

Cumhuriyet döneminde kapatılan tekke ve zaviyeler yeniden hortladı. Tarikatlar eğitimde söz sahibi oldu. Okul öncesi çocukların beyinlerini yıkamaya başladılar. Çocuklarımızı, gençlerimizi yitiriyoruz. Beyin göçü vermekteyiz.

Bir zamanlar dünyanın saygın profesörlerinin kürsülerinin olduğu devlet üniversiteleri yapılan liyakatsiz atamalar nedeniyle her geçen gün kan kaybetmektedir. Apartman dairelerinde, İşhanlarında eğitim veren ticari amaçlı özel üniversiteler eğitim ve bilimin yanından bile geçemez hale gelmiştir. Uluslararası bilimsel yayınlarda Türkiye'deki üniversitelerde yapılmış araştırmalara hemen hemen hiç atıfta (referans) bulunulmamaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan kadına verilen haklarda geriledik. Bununla birlikte kadına şiddet ve kadın cinayetleri her geçen gün çığ gibi büyümektedir.

"Beni Türk hekimlerine emanet ediniz" diyen bir liderden sonra "Giderlerse gitsinler" noktasına geldik ve doktorlarımızı, hemşirelerimizi, yetmedi akademisyenlerimizi ve nitelikli iş gücümüzü yurt dışına gitmeye mecbur bıraktık...

"Her fabrika bir kaledir" sözünü ilke edinen Cumhuriyet ile birlikte açılan fabrikalarımızın önemli bir bölümü özelleştirme furçasında ya satıldı ya da kapatıldı. Yerine hiçbir fabrika açılmadığı gibi ekonomi ve sanayide tam bağımsız Türkiye hedeflerinden, tamamen dışa bağımlı bir Türkiye'ye evrildik.

Türk Lirası hiç olmadığı kadar değer kaybederken halk, her geçen gün derin bir yoksulluğun içine çekilmektedir. Paramız, bugün dünyanın en değersiz paraları arasındadır.

"Köylü milletin efendisidir" anlayışını terkederek, dünyada kendi gıda gereksinimini karşılayan yedi ülkeden biriyken bugün tohum yetiştirmesi yasaklanan, hibrit tohumlara mahkum edilen, borçları nedeniyle tarım araçlarına haciz konan ve artık üretemeyen her geçen gün yoksullaşan çiftçilere topraklarını ekmeyi bıraktırdık. Dışa bağımlı, buğdayı, samanı, eti ithal eden ülke haline geldik...

"Yurtta Barış, Dünyada Barış" ilkesinden öyle uzaklaştık ki, sınır komşularımızdaki savaşlarda ve çatışmalarda taraf olduk. Kaçak gelen göçmenler yüzünden ülkemiz göçmen kampına dönüştü. Bunun sonuçları topluma da yansdı. Ne yurtta barış kaldı ne de sınır komşularımızla aramızda.

Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki dünya ülkeleri arasındaki saygınlığımızın yerini, yurt dışına çıkışlarda çıkış vizelerimize ret uygulanmasıyla, dünyanın en "zayıf" pasaportuna sahip olmamız gelinen son üzücü aşamadır.

Bu liste böyle uzayıp giderken:

Buna "dur" diyebilecek miyiz?

Yoksa Cumhuriyetimizin 100. yılında yitirdiklerimizi kutlamaya devam mı edeceğiz?

29 Nisan 2023 tarihinde irdelendi.

HÜYÜKTEKİ NAR AĞACI* Yaşar Kemal

Gülay YEŞİLİPEK

Bir Toplumsal Değişim' Romanı

"Türkiye Cumhuriyet'i köylülüğün hakim olduğu bir toplumda kurulmuştur. Türkiye'nin toplumsal yapısındaki değişimin ana eksenini ise köylülük içinde gerçekleşen dönüşüm oluşturur. Bu dönüşüm, köylülüğün çözülüşüyle 1950'lerde başlayan köyden kente göçle hızlanır." (Mübeccel Kıray)

1950'lerde Çukurova'da yaşanan çok hızlı toplumsal değişimin romanıdır "Hüyükteki Nar Ağacı". Yaşar Kemal, bu kısacık romanda yaşanan hızlı değişimin, M. Kıray'ın söylediği gibi 'köylülüğün çözülüşü'nün nedenlerini, yarattığı sancıları, iç içe geçen geleneksel-modern ikili yapıyı, insan ilişkilerindeki acımasız değişimi göstermiştir okura. Özellikle Marshall² yardımlarıyla 1950'lerde tarımda makineleşmenin artması, traktör ve biçerdöver gibi araçların kullanılmasıyla gerçekleşen üretim artışı toprak sahiplerinin kazancını artırmış, emek gücüne ihtiyacı kalmamıştır. Öte yandan bu süreç, emek gücüyle geçinen topraksız köylülerin, yarıcılarının ve traktör alamayan küçük toprak sahiplerinin aleyhine gelişmiştir. Hüyükteki Nar Ağacı'nda bu köylüleri, onların umarsız hallerini yazmıştır Yaşar Kemal.

Romanda, Memet, köylüsü Hösük ve Aşık Ali'yle birlikte para kazanmak için Çukurova'ya gitmeye karar verirler. Memet'in toprağı vardır fakat tohumlar tarlada çürümüştür, bu da açlık demektir. Daha önce Çukurova'da çalışmış olan Yusuf sıtmalıdır. Yusuf arkadaşlarını vazgeçirmek ister. Çukurova'nın sivrisineklerinden, kurtlu suyundan, sıtmadan veremden söz eder: "Acınızdan ölüne gitmeyin Çukurova'ya" demesine karşın vazgeçiremez arkadaşlarını. Memet, Hösük ve Aşık Ali, sıtmanın, veremin hatta ölümün, yokluktan daha iyi olduğunu savunurlar. Satacak tek şey olan emek güçlerini satmak için gideceklerdir. Ertesi günü yola çıkarlar, Yusuf ve Memet Çocuk da katılır onlara. Memet Çocuk, ağasından hakkını alamamış, sürekli dayak yemiştir. O da hakkını almak için Çukurova'ya gidecektir. Dağ köyünde yaşayan Memet ve arkadaşları güze kadar çalışıp para kazanacaklar, açlık çekmeden kışı geçireceklerdir. Memet yolda hep Ablasından söz eder. Daha önceki yıllarda çalıştığı, sarı öküzle çift sürdüğü Abla'nın çiftliğini anlatır. Abla'sı bir tanedir Çukurova'da... Bu umutla

yola çıkarlar. Çukurova'daki değişimden haberleri yoktur.

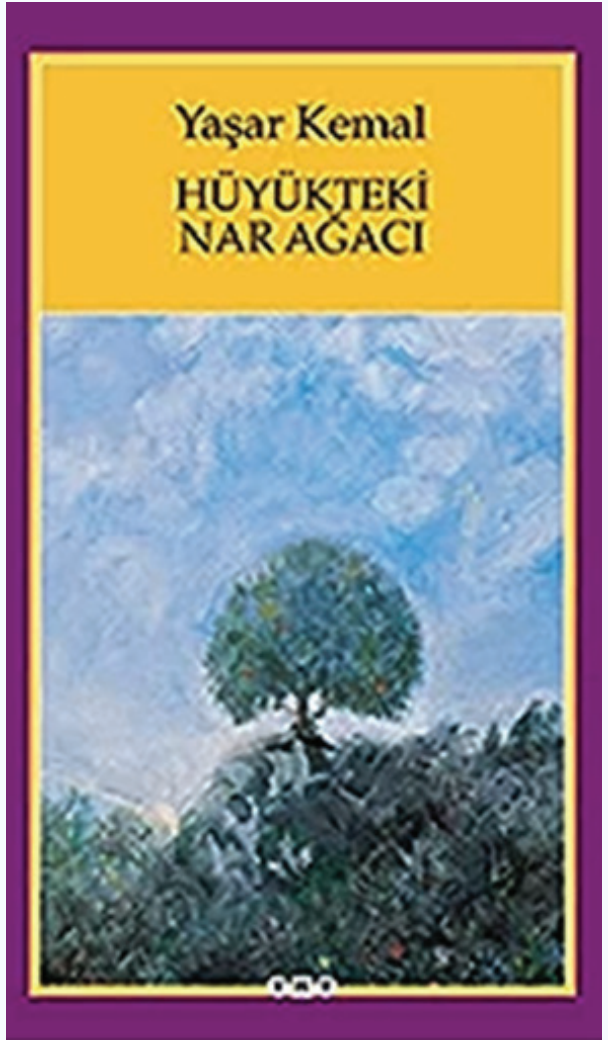
Romanda olaylar zinciri ileriye doğru akış içinde örülmüştür. Memet ve arkadaşlarının yola çıkışları, Abla'nın çiftliğinde değişimle yüz yüze gelmeleri, başka köylerde iş aramaları, Çukurova'nın güneşiyle, tozuyla sivrisinekleleriyle boğuşmaları, dönüş yolunda Yusuf'un sıtmasına çare aramaları, onlar gibi dağ köylüsü kadının sıtmaya çare olarak Hüyükteki Nar Ağacı'ndan söz etmesi, Nar Ağacını aramaları... Romanda her olayın gelişimi nedensellikleriyle gösterilmiştir okura.

Yaşar Kemal, olaylarda başrolü 'değişim'e vermiştir. Tarımsal üretimdeki değişimle insan ilişkilerindeki değişim el ele gitmektedir. Bu değişimin itici gücü traktördür. Tarıma, emek gücüne ihtiyaç duymayacak kadar çok traktör girmesinin nedeni ise Amerika'nın *Marshall* yardımınıdır. Artık Çukurova'nın çiftliklerinde renk renk traktörler, biçerdöverler çalışır. Toprak sahipleri ırgatlarla uğraşmak zorunda olmayacakları için çok memnundur: "*Ulan yaşasın şu traktör, şu biçerdöver! Ulan ağız kokusunu çekmiyoruz artık bu soylu Beyefendilerin! (...) Ulan yaşasın Marşal Marşal...*" (s. 64) Abla'nın çiftliğinde de durum farklı değildir; Memet'in çift sürdüğü sarı öküz de makinalara kurban edilmiştir: "*Senin sarı öküz var ya, onunlan mor öküzü de kurban kesti. (...) Kanını tekerlerin dibine akıttı. Yaa, sarı öküzü kurban etti makinaya...*" (s. 20) Geleneksel tarımın iki temel üretici gücü; insan ve hayvan gücü artık yerini, modern tarımda üretim artışı sağlayan makine gücüne bırakmıştır.

Üretim biçimindeki bu değişim, insan ilişkilerini de geri dönülemez biçimde değiştirir. Memet'in anlata anlata bitiremediği Abla'sı bu kez yüzüne bile bakmaz onun. Memet'in eline bir ekmek verip gönderir. Daha önce iyi çalıştığı için öteki ırgatlara göre Memet'i kollayan Abla'nın yeni gözdesi artık traktör-

dür. Ağa, çiftlikte çalışanları toplayıp "*gayrı size iş yok*" der. Herkes gider. Bu öyle bir acımasız bir değişimdir ki... Kırk beş yıldır çalıştığı yerden bile kovulur Veli Ağa. Kucağında büyüttüğü çiftliğin Ağa'sı onun da çekip gitmesini istemiştir. Veli Ağa bu duruma isyan eder: "*Allahtan utan, sakalı bu kapıda ağarttım, belim bu kapıda büküldü. Bu yaştan sonra ben nereye gideyim, ne iş tutayım? (...) seni kucağında büyüttüm (...) Daha bokun turnaklarımın dibinde.*" (s. 19) demesine, ağlayıp sızlamasına karşın o da çekip gitmek zorunda kalır.

Yarıcılar da bu değişimden paylarını alırlar. Otuz yıldır yarıcı³ olarak Ağa'nın toprağını sürüp eken Halil'e, Ağa'sı: "*Otuz yıldır*

babalarının malı gibi sürüyorlar toprağımı (...) çıksınlar, gayri toprağımdan, yeter gayri ellerinden çektiğim" der. Halil için ise bu ölümden de beterdir: *"Bize iş kalmadı. Boğazına bir çuval taş bağla, at kendini suya. (...) Ben otuz yıldır sürerim bu tarlayı. Her karışında bir okka terim var bu tarlanın."* (...) *Ah bu Amerikan gavuru, ah bu mühendis Mareşal..."* (s. 24) Teknolojik gelişme, var olan eşitsizliklerin daha da artmasına neden olmuştur.

Gelenekler de bu değişimden etkilenir. Aşıklar, geleneksel toplumda itibarlı insanlardır. Memet ve arkadaşları, köy köy dolaşip iş ararlar. Kimi gün aç kalırlar. Aşık Ali köylerde saz çalip ekmek toplar. Eskiden Aşık Ali'yi el üstünde tutan köylüler, artık ona eski gibi ilgi göstermezler.

Her teknolojik gelişme aynı zamanda tepkiyle de karşılaşır. Toprak sahiplerinin yeni gözdesi traktöre tepki işsiz kalanlardan gelir. Tıpkı 1800'lerin başında İngiltere'de yaşanan; işsizliği artırdığı gerekçesiyle makinelere saldırılması "Makine Kırıcılık" gibi. İş bulmak için köy köy dolaşan Memet ve arkadaşları bir çeşmenin yanında traktörü yakından görürler. Yaklaşıp bakarlar, korkup geri çekilirler. Aşık Ali: *"Yıkılıp viran kalasın"* der, tükürür traktöre. Yusuf: *"Çukurova batsın, motor batsın"* deyip tükürür. Memet: *"Parça parça olup da her bölümü bir diyarda kalası"* diyerek tükürür. Memet Çocuk da geri kalmaz: *"Ölesice, ölesice, inşallah ölürsün"* dedikten sonra tükürür traktöre. (s. 26) Abla'nın çiftliğindeki Topal, işsiz kalınca intikam alır hem Ağa'dan hem de traktörden. Bir gün bakarlar ki *Massey-Harris* motorun başı yoktur. Koca motor başsız ölüdür artık. Ağa taa Ankara'ya kadar gider şikayet için. Topal bir yerde anlatmıştır: *"Ağa'nın inadına, demiş, o bizi aç koydu. Oh, demiş, öcümü aldım. Söktüm attım Anavarzanın oradaki derin yere. Ceyhan'ın en derin*

yerine attım, demiş. Ölsem de gam değil..." Topal, Adana mapushanesinde yatar. Ağa suyu aratır ama başı bulamaz. Motor da artık ölüdür. (s. 19)

"Çukurova gavur olmuş, Çukurova'da insanlık kalmamış. Eskiden de yoktu ya, şimdi hiç kalmamış" (s. 52) sözleri insan ilişkilerindeki değişimi özetler. Dönüş yolunda uğradıkları kavaklı köyde, kendileri gibi dağ köylüsü Cennet kadın güzel bir sofraya açar onlara. Yusuf'un sıtmasının *"orada"* yani Hüyükteki Nar Ağacı altında iyi olacağını söyler. Hüyükteki Nar Ağacı'nın altı kırkların mekanıdır, kutsaldır. Memet ve arkadaşları için artık tek umut, tüm dertlerinin çaresi, Hüyükteki Nar Ağacı'dır. Geleneksel yapının insanı, umudu yine geleneksel yapı içinde arar. Yolda karşılaştıkları Otçu Hasan: *"Çukurova'da böyle kutsal bir ağaç yok. (...) Olsa ben yerini bilmez miyim"* (s. 85) demesine karşı çıkarlar, öfkelenirler. Büyük bir inançla aramayı sürdürürler. Hüyükteki Nar Ağacı onların yaşama tutunmaları için ellerinde kalan tek umuttur. Çukurova'da tüm bu yaşananlar bir tek Memet Çocuk'un kararını değiştirmiştir. kavaklı köydeki Bey'in onlara yaptığı hakaret içine dert olur. Bir tek o Hüyük'teki kurumuş Nar Ağacı'nda dua etmez. Memet Çocuk, onlarla köye geri dönmeyecektir. Hösük'ün hançerini gizlice alıp gider.

Dipnotlar

1- Toplumsal değişme – toplumun yapısını oluşturan toplumsal ilişkiler ağının, toplumsal kurumların, birey ve grup davranışlarının, toplumsal norm ve değerlerin tarihsel olarak geçirdiği farklılaşma ve dönüşüm sürecidir.

2- Marshall Yardımı - II. Paylaşım Savaşı sonrası Batı'ya yanaşan Türkiye, tarımsal üretimi artırarak kalkınmayı seçer. ABD ile yapılan anlaşma kapsamında, 1950'de 9,905 adet olan traktör sayısı 1952'de 31,415'e yükseldi. Traktör artışıyla birlik-

te tarımsal üretim yapılan alanda yaklaşık yüzde 60 artış sağlanmıştır.

3- Yarıcı – Toprak sahibinin ekip biçmesi için tarla verdiği çiftçi. Tohumu da toprak sahibi verir. Yarıcılar genelde ailece çalışırlar. Yarıcı, tarladan ürünü kaldırdıktan sonra, tohumluk kısmını ayırıp geri kalanın yarısını toprak sahibine verir.

* Yaşar Kemal, Hüyükteki Nar Ağacı, YKY, İstanbul, 2022 (27. baskı)

Katılımcı Yorumları

İsmail BALIKÇI - Destansı anlatımlarına alıştığım *Yaşar Kemal*'in, yazdıktan çok sonraları yayımladığı *Hüyükteki Nar Ağacı* yazarın alıştığım anlatımından biraz uzakta kalmış kısa romanıdır. 1950'li yıllarda ülkeye giren *Marshall* yardımlarıyla tarımda makinalaşmanın hızlandığı ve bu sürecin toplumda köklü ve hızlı bir değişme sürecini tetiklemesini, köyünde zor koşullarda yaşayan *Memmed'in*, arkadaşlarıyla birlikte iş bulmak için *Çukurova*'ya doğru yola çıkmasını ve *Çukurova*'da karşılaştıkları işsizlik sorunlarını okuyucuya aktarır. *Çukurova*'da artık sarı öküzlere ve ırgatlara ihtiyaç yoktur, çiftliğe makineler girmiş, adam çalıştırma, tarlayı ekme, biçme yöntemleri değişmiştir. Bütün bunlardan kaynaklı kahramanlarımızın geçim sıkıntısını aşabilmenin umudu olarak gördükleri *Çukurova* istedikleri iş imkanı vermez. Roman ilerledikçe bu umut *Hüyükteki Nar Ağacı* bulma itkisine dönüşür. Nedensellikler konusunda eksiklikler olan romanda nesnelere genel hatlarıyla işlevli kullanılmıştır. (Traktör, Sinek, Nar Ağacı, Çakı vb.). Doğa-insan çatışmaları, sınıf çatışmaları romana başarılı bir şekilde yedirmiştir *Yaşar Kemal*.

Suna CAN - *Yaşar Kemal*'in *Hüyükteki Nar Ağacı* romanını okurken, çok seneler önce okuduğum *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*, *Karuncanın Su İçtiği*, *Tanyeri Horozları*, *Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca* eserlerinden aldığım keyfi, alamadım açıklasayım.

Hüyükteki Nar Ağacı romanında, tarımda makineleşmeye geçiş anlatılırken köylünün makineleşme karşısındaki tutumu, durumu belirtilmektedir. Köylülerin umutla bulmaya çalıştığı, buldukları çaresiz durumdan kurtulmalarına neden olacak olan eserde sözü geçen *Hüyükteki Nar Ağacı*, metafor olarak kullanılmıştır: *Hüyükteki Nar Ağacı* hurafe ve batıl inançları temsil etmektedir. Köylünün makineleşme/sanayileşme yani bilim ve teknolojiye karşı tutumu, aslı astarı olmayan *Hüyükteki Nar Ağacı*'ndan medet umma şeklindedir.

Şükran CEYHAN - *Yaşar Kemal*'in *Hüyükteki Nar Ağacı* romanı, tarımda makineleşmeyle birlikte işsiz kalan topraksız köylünün dramını anlatır. Romanda doğa insan çatışması, *Çukurova*'nın adeta ete kemiğe bürünen bir yaratık gibi tasvirleriyle oldukça etkili bir şekilde verilir. Kuraklığı, sıcağı, sivrisineği ile *Çukurova* adeta insanı yok eden bir canavara dönüşür. Tarım makineleri, işleri elinden alınan mevsimlik işçiler için bir başka çatışma nesnesidir. Toprak ağaları; makineleşmeyle topraksız köylüleri, öküzleri, sabanları silip kapitalizmin acımasız çarkında ezmiştir. Çalışmak ve iş bulmak için her türlü zorluğa katlanan ve *Çukurova*'da köyden köye dolaşan roman kahramanları çaresizlik içinde tüm umutlarını *Hüyükteki Nar Ağacı*'na bağlar. Ancak o *Nar Ağacı* da çoktan kurumuştur.

Bu Topraklardan Bir Nudiye Geçti... Gümbür Gümbür, Sessizce...

Aydın KARAKÜÇÜK

Sanatçıya yapılan ayıp...

Bu yazının bir tiyatro oyunu üzerine olmasını istememe karşın pek olmayacak gibi. En azından büyük bir bölümü. Çünkü ister istemez bu oyunun öznesi olan bir savaşı kadına, onun yaşamına değinme yerine yakın tarihimizde yaşanan ve kimi sol çevrelere yakışmayacak olaylara ve kısır çekişmelere dokunmak zorundayım. Üstelik bu saçmalığın günümüzde de sürdürdüğünün yakın tanığı oldum.

Bu savaşı kadın *Fatma Nudiye Yalçı*'dir. Yazımda ona kısaca *FNy* diyeceğim. Tiyatro oyunumuz da İstanbul Şehir Tiyatrolarında 3. sezonuna başlayacak olan "*Yaftalı Tabut*"...

Olaylar, *Bilgesu Erenus*'un senaryoyu tamamlanmasının ertesinde başlar. *FNy*'nin yol ve dava arkadaşı *Hikmet Kıvılcımlı*'nın ilkelerini, düşüncelerini ve yapıtlarını günümüze getirmeye çalışan gönüllülerden senaryoya tepkiler gelir. Tepkilerin odağında oyunda karakterize edilen *Hikmet Kıvılcımlı*'nın gerçek yaşamdaki *Hikmet Kıvılcımlı*'yla ilgisinin olmadığı, onun düşüncelerinin oyunda tam aktarılamadığı, bunun yerine zayıf, pasif (hatta biraz da feminen) bir karakterin oturtulduğu idi. Bir diğer tepki de *FNy* karakterinedir. Güçlü, döneminde hiçbir kadının cesaret edemeyeceği bir yaşamı seçen ve bunu saklamadan, göstere göstere yaşamaktan çekinmeyen bir kadının sürekli

haksızlıklara uğrayan, ezilen ve bu nedenle de edilgenleşen bir kadın olarak oyunda yer aldığıydı. Yaftalarının altında ezilen...

Bilgesu Erenus, bu eleştirileri "*Bu benim Nudiye*" diyerek yanıtını vermiştir. Bir yazar için oldukça güç bir durum aslında. Ama burası Türkiye...

Şimdi bağlantılı olduğunu düşündüğüm bir başka olaya gelmek istiyorum. "*İnsancıl Söyleşileri*" kapsamında çekilen ve yakında *İnsancıl* Yayınları Youtube Kanalı'nda yayınlanacak bir videoda *Sayıl Cengiz Gündoğdu* bir anısını aktarır. 1978 yılında "*Karar 71*" oyunu Şehir Tiyatrolarında oynanırken o dönemin sol fraksiyonlarca oyun yazarı *Gündoğdu* sert biçimde eleştirilmiş, suçlanmış, senaryoya müdahale edilmek istenmiş, iş çeşitli baskılara hatta yol kesmelere kadar varmıştır. *Gündoğdu*, saldırı korkusuyla geceleri kapısının önünde minik tüp gazını ateşlemeye hazır biçimde geçirdiğini anlatır. *Gündoğdu*, *Karar 71* izleğinin "örgütlenme ve örgütlenmenin sınıfsal mücadeledeki önemi" olduğu halde sol örgütler arasındaki çekişme nedeniyle oyunun oynanamaz hale getirildiğini aktarır.

Çok fazla detaya girmeden söylemeliyiz ki "sol" ile "sanat" temelde birbirinden beslenen iki kavramdır. Sanatın gelişimi her zaman sol düşüncelerden olmuş, sol da gücünü, topluma ulaşımını sanatla sağlamış, bu yolla zor zamanlarda halka umut, nefes olabilmıştır. Burjuva (veya sağ) ise sol ile sanatın bu evrensel bağını koparmak için yüzyıllardır bir savaş vermektedir. Bu bağlamda sürekli yeni sanatsal (!) akımlar üretmiş, düşünceleri dumura uğratmaya, sanatı yozlaştırmaya çalışmıştır.

Oyun hakkındaki eleştirilerimi yazımın devamında aktaracağım ama buraya kadar yazdıklarımın çıkardığım sonuç "*Yaftalı Tabut*" için verilen tepkilerin sanatsal olmadığını tersine ideolojik olduğunu düşünüyorum. Keşke estetik düzeyde eleştiri yapılabilseydi.

Peki, Türkiye’de sol örgüt ve kurumlar neden sanattan özgürce yararlanma yerine onu bir propaganda aracı olarak görmekte-dir? Bunun yanıtını burada veremem doğal olarak. Yaptığım sadece bir durum saptama-sıdır. Ama yine de kabaca birçok sol oluşumda başta felsefe ve sanat çalışmalarının ikinci plana atıldığını, dahası çoğunun günümüz popülist akımlarının etkisinde kaldığını, örgüt içinde toplumcu gerçekçi yapıtların sistematik biçimde incelenmediğini, geçmiş toplumsal olaylarla sanat ilişkisinin yeterince kavranmadığını söyleyebilirim. Bugün siyaset sahnesindeki sol partilerin programlarına bakmamız, “sanatsal açıdan ne yapıyorlar” diye araştırmamız ne demek istediğimi daha net gözler önüne serecektir. Politika yapmak, slogan atmak, halay çekmek, felsefe ve sanattan önce gelmektedir bu oluşumlarda. Çünkü bu kanallar göreceli olarak insanı fazla uğraştırmaz ve hızlı sonuç verir inancı gemendir.

FNY kimdir?

Türkiye’de kadın olmak, hemen hemen her dönemde birçok zorluklarla savaşmayı gerektirmiştir. Hele ki kadın kendini topluma adanmışsa... En zoru da cadı avıyla yakalanıp türlü işkencelerden geçirildiği faşist dönemlerde sosyalist bir kadın olmaktır.

Şehir Tiyatrolarının yoğun ve bilinçli bir izleyici kitlesi var. Hemen hemen her oyunun biletleri satışa çıkar çıkmaz birkaç saat dolmadan tükenir. Bugün “Yaftalı Tabut” oyununa bilet bulmuş ama henüz oyunu izlememiş birine Fatma Nudiye Yalçı (FNY) kimdir diye sorsanız çok büyük bir olasılıkla tanımadığını söyleyecektir. Peki kimdir FNY?

İnternette basit bir araştırmayla FNY hakkında sıradan yüzeysel bilgilere ulaşılabilir. Bunlar kısaca; 1904 doğumlu, varlıklı bir ailenin kızı, ilk Türk kadın tiyatro yazarı, çevirmen, *Hikmet Kıvılcımlı*’nın yol ve dava arkadaşı, Vatan Partisi kurucusu, sosyalist, ömrünün önemli bölümünü hapislerde geçirmiş

ve yurt dışında yaşamını bir kazayla kaybettiğidir.

Oysa FNY’nin yaşamını ayrıntılı araştırmaya başladığınızda, bilinmesi istenmiyor gibi sağa sola saklanmış birçok bilginin olduğu, yaşamının önemli dönemlerine ait gizler barındırdığını fark ederiz. Günümüzde FNY’nin bıraktığı bu silik izleri takip etmeye çalışan ve bu cesur yürekli kadının yaşamını gün ışığına çıkarmaya çalışan *Hikmet Kıvılcımlı* gönüllüsü bir avuç insan vardır.

Onlar *Hikmet Kıvılcımlı* kadar *FNY*'ye de sahip çıkmaktadırlar. Yazımın bu bölümlerinde bu insanların yürüttüğü yazılı ve sözlü çalışmalarından yararlandım.

FNY'nin yaşam öyküsü yakın tarihimizde gözden uzak kalmış kimi olayların da tarihidir aslında. Çünkü *FNY* hakkında birçok bilgiye mahkeme kayıtlarından, tanıkların konuşmalarından, o döneme ait gazete arşivlerinden, dergilerden ulaşılmıştır. Bu da dönemin siyasi olaylarını, toplumsal yapıyı eş zamanlı olarak bize anlatmaktadır.

İstanbul Şehir Tiyatrolarının arşivinde yıllar sonra ortaya çıkan "Beyoğlu 1931" oyun metinleri *FNY*'nin ilk kadın tiyatro yazarı

olduğunu kanıtlamıştır. Marksist olmadan önce *Resimli Ay Dergisi*'nde çalışmakta, *Serteller*, *Nazım Hikmet*, *Suat Derviş*'le tanışmaktadır. Bu arada atlamadan geçmemek için o döneme ait tüyleri diken diken eden olayı da aktarmak gerekir. *Peyami Safa*'nın önderliğinde 1933 yılında *Cumhuriyet Gazetesi*'nin okurlarınca oluşturulan "Yakılacak Kitaplar" listesinde *FNY*'nin tüm kitapları yer almıştır. Bu olay, içeriğinin korkunçluğunun yanında *FNY*'nin o dönemde tanınan bir yazar olduğunu göstermektedir.

Yaşamı sosyalizmin önde gelen insanlarından *Hikmet Kıvılcımlı* ile tanıştıktan sonra değişir. 1965'e kadar sürececek olan bu süreci zamanının çok önünde bir aydın, sosyalist olarak geçirir. Bu birliktelik *FNY*'nin ailesince ret edilmesine neden olur. Öyle ki yeğenleri ondan kaçırılır, görüştürülmez.

Kıvılcımlı ile birlikte "Marksizm Bibliyoteği Yayınevi"ni kurar. *Kıvılcımlı*'nin yazdıkları ile birlikte çeviri kitap-

lar çıkarılır. Çevirileri *FNY* doğrudan yapar. *Kıvılcımlı* tüm birikimini *FNY*'e aktarmaktadır. "Sosyete ve Teknik" yazdığı tek kitaptır. Ama uzun yıllar bu kitap *Kıvılcımlı*'ya mal edilir. Hatta bir oldubittiyle *Kıvılcımlı* adına basılır. *FNY*, 1936'da "Marksizmin Prensipleri" çeviri kitabını hazırlasa da toplatılır.

Bu dönemde yayınevi; sol ve entelektüel çevrelerin toplanma, fikir alışverişinde buldukları bir yerdir. Bu durum doğal olarak engellenmesi gereken bir tehlike (!) olarak algılanır ve uyduruk bir gerekçeyle meşhur "Donanma Davası" açılır. O yıllar dünyada faşizmin yükseldiği dönemdir. Sanıklar en azılı (!) solculardır. *Nazım Hikmet*, *Hikmet*

Kıvılcımlı, Kemal Tahir, Kerim Korcan, FNY ile birlikte onlarca kişi... Dava, *Erkin Savaş Gemisi*'nde görülür. Dava sürecinde gemi Marmara Denizi'nde aylarca dolanır. Bu durum bile davanın konusu ve yargılama biçimi hakkında ne kadar kuşku barındırdığını göstermektedir.

FNY 10 yıl, *Kıvılcımlı* 15 yıl hapis cezası alırlar ve sürelerin sonuna kadar hapiste kalırlar. Çıktıklarında *Kıvılcımlı, Emine Kıvılcımlı* ile evlenir. Bu durum dava arkadaşlıklarını etkilemez. Çünkü ikisi de toplumcudur, ikisi de inandıkları davaya gönül vermişlerdir. *Vatan Partisi* kurulur. *Kıvılcımlı* parti başkanıdır. *FNY*, Haysiyet Divanı Başkanı ve partinin Edebiyat Kültür kolu yöneticisidir. 1957 seçimlerindeki mitinglerde *FNY* parti adına konuşur. Bir mitingde saldırıya uğrar, boğazına kırık bir kiremit parçası gelir. Görülebileceği gibi *FNY* hapislik sürecinden sonra hem düşünceleriyle hem eylemleriyle yine siyasetin içinde olmaktan çekinmemiş, salt birinin yardımcısı ya da hayat arkadaşı sıfatıyla değil kendi varlığıyla tarih sahnesinde yerini almıştır.

1957'de *Kıvılcımlı* tutuklanır. *Kıvılcımlı* partinin başına *FNY*'nin geçmesini ister. *Kerim Korcan* buna karşı çıkar, yetmez *FNY*'nin partiden ihraç edilmesini sağlar. Ona göre *FNY*, parti içinde basit işlerle uğraşan bir kadındır. Oysa durum tam tersidir. *FNY*, kuruluştan beri aktif çalışmış, parti organlarında görevler almış, komisyonlarda yöneticilik yapmış, kapasitesini, bilgi birikimini defalarca göstermiştir. *Kerim Korcan*'ın yaptığı aslında apaçık cinsiyetçiliktir.

İkinci keman,

Burada virgül koyup bir açıklama getirmek gerekiyor. *FNY*'nin toplumun geleneksel tabakasında "bir kadın", "bir metres", "ikinci kadın" olarak görünmesi bir yere kadar kabul edilebilir. Ancak aynı düşüncenin ve davranış kalıbının sosyalizmi, komünizmi

erek edinmiş bir partide, oradaki yol arkadaşlarında da görülmesi büyük çelişkidir. Aynı zamanda çok acıdır. *Kıvılcımlı* gönüllüsüyle bir söyleşide *FNY* ile *Hikmet Kıvılcımlı* arasındaki ilişkinin özellikle *Emine Kıvılcımlı* sonrası durumunu "ikinci keman" metaforuyla açıklamıştır. "Onların ilişkisi bir faydayarar ilişkisidir" demişti. Buna karşılıklı karar vermiş olabilirler. Kendini davaya adanmış bu insanlar komünist-marksist insanlardır, sıradan insanlar gibi değerlendirilemezler. *FNY* "ikinci keman" olabilmeyi becerebilmiştir. *Hikmet Kıvılcımlı*'nın en güvendiği insandır. "Partinin başkanı Fatma olsun" sözüyle de *Kıvılcımlı* bunu kanıtlamıştır.

Bu açıdan bakıldığında *Kıvılcımlı* gönüllülerinin "Yaftalı Tabut"taki *Nudiye* karakterini ezilmiş, mağdur edilmiş bir kadın olarak neden kabul etmediklerini anlamış oluyoruz. Yine de başta söylediğimi burada da söylemek istiyorum. Sanat eserleri bir yaratımdır ve sanatçının eseridir. Ona müdahale etmek, değiştirmeye çalışmak, sanata ve sanatçıya haksızlıktır. Keşke başka sanatçılarda kendi *Nudiyelerini* yaratsalar da bu muhteşem kadın ve onun yaşadığı dönem her yönüyle gün ışığına çıkabilse... Bugün gösteri sanatlarında sadece "Yaftalı Tabut" var elimizde.

FNY'nin yaşamında ikinci hapis dönemi *Vatan Partisi* nedeniyle olur. İki yıl Harbiye'de hapis yatar. 1961'de çıkar. Bundan sonra parti çalışmalarından çok sanat çalışmalarında görünür. Yeğeni *Beklan Algan*'ın yönetmenliğini yaptığı "*Oppenheimer Olayı*" oyununun sahneye konmasında ona yardımcı olur. Evine her gün politika, sanat, felsefeyle ilgili insanlar gelip gitmeye başlar.

Boğazındaki bir rahatsızlık nedeniyle tedavi için yurt dışına çıkar. *FNY*'nin yurt dışı süreci çok bilinmemektedir. Bu konuda bilgiler sınırlıdır. 1965 yılında Varna'da bir otel odasında şüpheli bir şekilde ölür. Mezarının yeri uzun yıllar bilinmez. Son yıllarda *Kıvılcımlı* gönüllülerinin çalışması sonucu mezarı

bulunur ve onarılır.

“Yaftalı Tabut” üzerine,

“Yaftalı Tabut” *Bilgesu Erenus*’un kaleme aldığı ve 2017 yılında kitap haline getirdiği oyun, kitapta yazıldığı biçimiyle İstanbul Şehir Tiyatrolarında oynanmaktadır. Yazarın *FNY* hakkında ciddi bir araştırma yaptığı, birçok kaynaktan yararlandığı anlaşılmaktadır. Biyografik bir oyun özelliği taşıyan kitabın önsözünde yazar oyunun oynanıp oynanmamasıyla ilgilenmediğini belirtmiştir. Bu açıdan yazarın evrensel düşündüğünü, üretilen bir sanat eserinin artık toplumun malı olduğunu belirtmesini doğru bir yaklaşım olarak görmekteyim.

Oyunun tamamında yedi kadın oyuncu görev almış, yönetmenliğini de *Yelda Baskın* yapmaktadır. Oyun, yedi ana bölümden oluşmaktadır. Bu

bölümlerin her biri aslında *FNY*’nin yaşamının bir bölümünü temsil etmekte, her bölümde farklı bir kadın oyuncu *FNY*’yi canlandırmaktadır. Diğer kadınlar da o dönemde *FNY*’nin yaşamına katılan diğer karakterleri oynamaktadırlar.

Sahne tasarımı ve nesnelere kullanımı oldukça başarılıdır. Özellikle yedi *FNY*’nin, aslında yedi parçadan oluşmuş bir tabutla sahneye gelmesi, her bir *FNY*’nin kendi tabut parçasından nesnelere çıkarması ilginç ve güzeldi.

Aslında her bir *FNY* döneminde ana karakterin isyankar, sorgulayıcı yönü ve bitip

tükenmeyen enerjisi vurgulanmaktadır. Ama tüm bu özelliğine karşın *FNY* her döneminde bir hafta yemiştir. Bu yaftaların yazarca yakıştırıldığını düşünmekteyim. Örneğin ilk hafta “şeytan”dır. İkinci hafta “Kötü Bir Şeytan”, üçüncü hafta “komünizan eğilim”dir. Böylece yaftalar bu şekilde sürer. Yafta, sözcük olarak olumsuz anlam içerse de yazar; bunu *FNY*’nin olumlu yönlerini dikkate çekmek amacıyla ironi yaparak kullanmıştır. Aslında yaftalanan değil yaftalayanlara bakın demektedir.

Oyun tek perde olup 95 dakika sürmektedir. Gerek senaryonun akışı gerekse de kadın

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
Şehir Tiyatroları

Yaftalı Tabut

Bilgesu Erenus
Yöneten: Yelda Baskın

Sahne-Kostüm Tasarımı
Nihal Kaplangı
Dramaturg
Gökhan Aktemur
Müzik
Burcak Çöllü
Işık Tasarımı
Murat Özdemir
Efekt Tasarımı
Gökçe Selim
Koreograf
Senem Oluz
Afiş Tasarımı
Ayça Özgür

Oyuncular
Bensu Örhunöz
Ceren Hacimuratoglu
Lale Kabul
Nazan Yatgın Palabiyik
Selin Türkmen
Şenay Bağ
Yesim Mazıcıoğlu

Detaylı Bilgi için
QR Kodu Okutunuz

QR code and social media icons (Facebook, Twitter, Instagram, YouTube, LinkedIn, etc.)

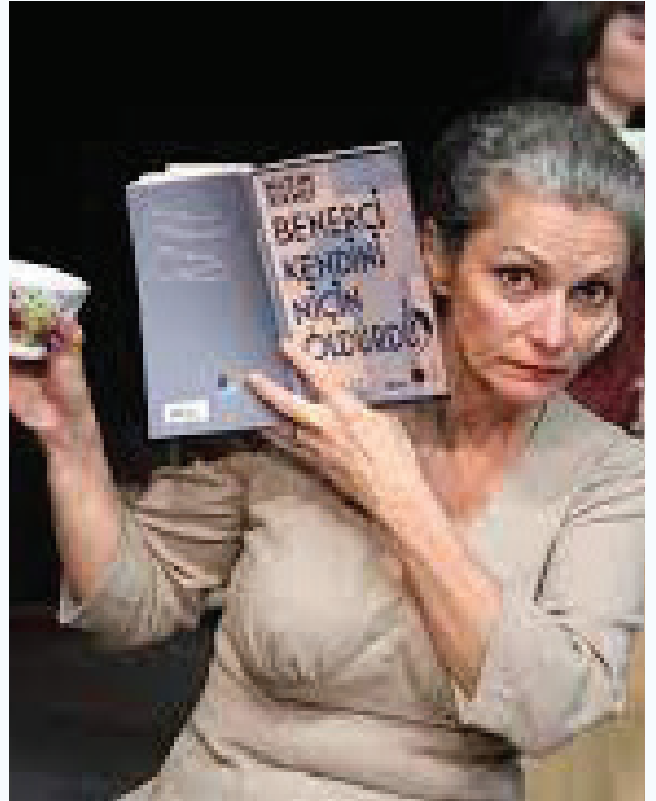
oyuncuların performansı ile zaman hızla akmakta seyirciyi sıkı bir sorun görünmektedir. Ayrıca dikkat edilmesi gereken nokta, bu 95 dakikada bir yaşam anlatılmaktadır. Bazı dramatik olaylar, geçişler, karakter dönüşümleri gibi unsurlar uzun uzun işlenmezdi. Buna karşın yedi *FNY*'nin arasındaki replikler bu unsurları yeterli düzeyde izleyiciye geçirdiğini düşünmekteyim.

Tabii oyuna bir *Kıvılcımlı* gönüllüsü gözle bakılırsa *Hikmet Kıvılcımlı*'nin yer aldığı sahneler, özellikle *Nazım Hikmet* ile tartışılan sahnelerdeki replikler yeterli gelmeyebilir. Dahası eksik ve kusurlu bile bulunabilir. Ancak unutulmamalıdır ki bu *FNY*'nin ana karakter olduğu bir senaryodur ve diğer önemli tarihi kişilikler yan rollerdedir.

Sonuçta yaşadığı dönemin yoğunluğu yanında birlikte yol aldığı insanların gücü altında silikleştirilmiş, göz ardı edilmiş ama sessizliği tercih etmiş *FNY* için elimizde yapılmış araştırmalar, yazılmış birkaç kitaptan başka bir şey yokken, en azından tartışabileceğimiz, yeni kuşaklara eksik de olsa anlatabileceğimiz bir görsel eser var. Bu anlamda

alınan yol önemlidir.

Bu güçlü ve mücadeleci kadını günümüz toplumuna hatırlatma görevini başarıyla yerine getiren İstanbul Şehir Tiyatrolarına çok teşekkürler. .

Çocukların ve Okulların Üzerinde Kirli ve Karanlık Eller İstemiyoruz*

Esen KARAKÜÇÜK

Tarikatlar ve cemaatler seçimler sonrası ülkenin her yerine bir kabus gibi çökmeye başladı. Okullar, 16 Haziran'da kapanırken tatil mutlulukları gözlemedik. Eskiden planlar yapıldı yazıya dair. Çocukların neşesi taşardı sokaklara. Sorunlar olsa da geleceğe dair böylesine yoğun kaygılar yaşanmazdı. AKP iktidarının 21. yılında köprü'nün altından çok sular aktı. Aileler açlık düzeyindeki derin yoksulluk içinde yaşam mücadelesi vermeye çalışıyorlar. Yoksulluk itiraz etmeyi de güçleştiriyor. Kaderci, biat edici yollarda aranıyor çaresizliğin çözümü... Çocuklarımız yeterince şanslı değilseler; ya okullardan ucuz işçi, çocuk gelin olarak koparılıyorlar ya da köyde iseler bir okulları bile yok nasılsa, mevsimlik işçi oluyorlar... Bu nedenle "Tatil ne?" Kimse bilmiyor. "Çocuklar nerede?" diye arayan bir devlet yok. Okula gidebilen yoksul çocuklar, yaz Kur'an kurslarına zorlanıyor. Son dönemde medrese adıyla çalışan Kur'an kursu sayısının hızla artış gösterdiği veriler arasında. 2018 yılında 25 bin 279 öğrenci yaz kurslarına katılmıştı. Kursların hemen hepsi denetimsiz. Türkiye genelindeki kursların 2018'de sadece yüzde 6.1'inin denetlendiği bilgisi var. Kaçak kurslarda çocuklar tarikatların eline teslim

ediliyor. Buralarda istismar, şiddet benzeri olaylar, hatta ölümler yaşanabildiği sıkça basına yansıyor. Kamuoyuna yansımadağı sürece çocukların imdat çığılıkları duyulmuyor, travmaları görülmüyor. Geçtiğimiz günlerde *Birgün* gazetesinden, Urfa'da, kaçak bir Kur'an kursunda öğrenim gören 12 yaşındaki *Abdülbaki Dakak*'ın ölüm haberini alarak sarsıldık... *Dakak*'ın fotoğrafı vardı gazetede. Fotoğraftaki umutla gülen kocaman gözler: "Siz hiç çocuk oldunuz mu?" diye soruyordu sanki. Kurs açılırken AKP'li vekiller açılışa katılmışlardı. Onlar bu soruyu duyabilirler mi? *Dakak* gibi daha nicelerini sayabileceğimiz yüzlerce çocuk, bu ülkede Kur'an kurslarında hak ihlalleri nedeniyle darp edildi, şiddet gördü, kayboldu, öldürüldü, cinsel istismara uğradı, felaketlerin kurbanı oldu, örgün eğitim dışına atıldı, iş cinayetleri nedeniyle hayatını kaybetti. Onlar, nasıl bir acımasızlıkla kuşatıldılar... Medrese adıyla pıtrak gibi çoğalan Kur'an kursları çocuklara ağır travmalar yaşıyor. Devlet sağır ve dilsiz. Çocukğun üstün yararının gözetilmesi, korunması devletin yükümlülüklerindedir oysa. Hukuk işletilmeyerek suç işleniyor.

Okul İşgalleri ve ÇEDES İstilasası Hukuk Dışı

Piyasacı ve gerici politikalar 2002'den itibaren adım adım hayata geçirildi. Siyasal İslamcı rejimin inşasında "dindar ve kindar nesiller için" eğitim sistemi öncelikli tercih oldu. MEB ve Diyanet arasında imzalanan protokoller ve işbirlikleri ile okullara tarikatlar girmeye başladı. Seçimler sonrası tüm muhalefet mevzilerine göz diken rejim, okulları tamamen işgal etme projesi olan ÇEDES (çevreme duyarlıyım değerlerime sahip çıkıyorum) protokolü ile hızlı bir hamle yaptı. Toplumda geniş tepkilere neden olan bu

proje ile okullar tarikatlara bağlanıyor. Öğrencilerin bilimsel referansları olan pedagojik formasyonlu öğretmenler yerine, eğitimi olmayan, manevi danışman adı altındaki kişilere, imam, müftü, vaiz ya da çeşitli cemaat mensuplarına teslim edileceği anlaşılıyor. Cemaatlere bağlı her yaşta abi, ablaların okullara girip, gönüllü işler yapacağı, istismar benzeri tehlikelere açık olan kamp, piknik, eğitim, sinema, iftar gezilerine çocukların götürüleceği, ÇEDES kurslarının okul dışı mekanlarda da gerçekleştirileceği, ödül sistemi ile gönüllü öğretmen ve öğrencilerin bilim dışı faaliyetlere teşvik edileceği bilgiler arasında. ÇEDES ile üniversite, lise öğrenci ve Kur'an kurs öğrencilerinin dahil olduğu, denetimden uzak bir sistem amaçlanmaktadır. Bu proje çocuklarımıza yeni travmalar yaratacak, onları bilimsel, laik, karma eğitimden koparacak ve karanlığa mahkum edecek bir projedir. ÇEDES, MEB'nin gemileri yakma projesidir;

1- Anayasa 2. maddeye göre laiklik ilkesinin ihlalidir.

2- Anayasa 42. maddenin ihlalidir. (Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre devletin gözetim ve denetiminde eğitim yapılır)

3- Anayasa 128. maddenin ihlalidir. (...kamu hizmetlerinin gerektirdiği asil ve sürekli görevler memurlar ve diğer kamu görevlileri eli ile yürütülür.

4- Anayasa 174. madde ihlalidir. (Öğretim Birliği İlkesi)

Mahallede Medrese, Okullarda ÇEDES İstemiyoruz!

Tarikatlar ve cemaatler yok ediciler haline gelmiştir. Yaşamın her alanına kabus gibi çökerek her gün çocuk ve kadınların yaşamını tehdit etmektedirler. Okul dışında kayıt dışı medreseler, okul içinde protokol resmiyeti altında vakıflar çocuklarımızın yaşamını da, geleceğini de tehlikeye atmaktadır. Pek çok olumsuzluk barındıran ÇEDES protokolü iptal edilmeli, Kur'an kursları kapatılmalıdır. Okullarda sosyal etkinlikler, pedagojik formasyona sahip öğretmenlerden oluşan öğretmenler kurulu ve veli onayı ile belirlenebilir. Evrensel değerlere göre çağdaş, laik, bilimsel ve karma eğitimden vazgeçilemez. Öğrenciler etnik, dinsel kutuplaşmalarla ayrıştırılmaz. Zorbalıklara, hak ihlallerine izin verilemez. Devlet farklı inanç, değer ve düşünce karşısında tarafsız olmak durumundadır. Eşitlik, laiklik, kamuculuk, bilimsellik karşıtı bir dayatma ya da zorbalık karşısında, emek ve laiklik barikatı ile örülebilecek toplumsal mücadele seferberliğinden başka bir çıkış yolu yoktur.

* (Birgün Gazetesi'nin 13.06.2023 tarihli Pazar Eki'nde yayınlanmıştır)

BİYOGRAFİ

Ölümünün 52. Yılında Dr. Hikmet KIVILCIMLI

Hüray KILIÇ

Kıvılcımlı'yı 11 Ekim 1971'de Belgrad'da kaybetmiştik. Hak etmediği bir ölümle baş başa bırakarak... "Sosyalist" bildiğimiz ülkeler (Brejnev SSCB'si - Bulgaristan - Doğu Almanya) 12 Mart faşizminden hasta bir durumda (kendi anlatımıyla; kan işeyerek) kaçan bir devrimciye kapılarını kapattılar. *Kıvılcımlı'yı*, eleştirdiği *Tito'nun* Yugoslavya'sı kabul etti. Hastalığını sağaltmaya çalıştı.

Kıvılcımlı, 1925 yılı başlarında, *Dr. Şefik Hüsnü'nün* İstanbul Beşiktaş Akaretler'deki evinde düzenlenen TKP kongresine katılır. Kongrede, *Şefik Hüsnü* parti genel sekreterliğine getirilir. *Tıbbiyeli Hikmet* (Kıvılcımlı) ise TKP Merkez Komitesine Gençlik Teşkilatı Sorumlusu olarak seçilir.

Akaretler kongresi sonrasında 34 komünist tutuklanır, aralarında *Kıvılcımlı* da vardır. Bu tarihe 1927 *Komünist Tevkifatı* olarak geçer. *Kıvılcımlı* 1928'de tahliye olur. Çok geçmeden İzmir merkezli 1929 *Tevkifatı*'nda tekrar gözaltına alınır, tutuklanır ve dört buçuk yıla yakın ceza alır.

1933 Ekim ayında Elazığ Cezaevi'nden "kızıl profesör" olarak çıkan *Kıvılcımlı* "Yol" serisi adı altında parti deneyimleri ışığında yazdığı çalışmalarını, o zamanki Merkez Komite'ye "bir tartışma platformu olur umuduyula" verir.

Kıvılcımlı'nın sağlığında kitap olarak hiç yayınlanamamış "Yol" serisi, ancak 1970'le-

rin sonunda parça parça yayınlanmaya başlamış ve daha sonrasında dokuz kitap olarak tüm seri yayın hayatına kazandırılmıştır.

İlk kitap "*Genel Düşünceler*" başlığını taşır. *Tüm Yol* serisinin yazılma gerekçesini ve o zamanki durum tespitini yapar.

İkinci kitapta Tanzimat sonrası ekonomik tahliller yapmaya çalıştığı "*Yakın Tarihten Birkaç Madde*" ismini taşır.

Üçüncü kitap partideki gözlemleridir. "*Parti'de Konaklar ve Konuklar*".

Dördüncü kitapta ise parti içindeki bölünmüşlüğe ve bunlara eleştirisidir. "*Parti ve Fraksiyon*".

Beşinci kitapta a, b, c, d olarak kendi arasında bölümlenmiştir.

5a. "*Strateji Planı*" adını taşır. Partiye, iktidar mücadelesi için özet bir plan sunmaktadır.

5b. kitap stratejik açıdan baş düşmanı belirleyen ve inceleyen "*Düşman: Burjuvazi*" ismini taşır.

5c. kitap işçi sınıfının en yakın ittifak ortağı olan "*Müttefik: Köylü*" başlıklı, ayrıntılı bir köylülük incelemesidir *Kıvılcımlı'nın*.

5d. kitap, bugün de *Kıvılcımlı'nın* en bilinen kitapları arasında olan, Kürt sorunundaki görüş ve çözüm önerilerini Parti'ye sunduğu "*İhtiyat Kuvvet: Milliyet, Şark*" ismini taşır.

5e. kitapta Parti'ye legalite taktikleri önerir. "*Legaliteyi İstismar*" (kullanma)

60'dan daha fazla basılı kitabı bulunan *Kıvılcımlı*'nın yapıtlarından örnek verecek olursak, en ünlü çalışması "Tarih Tezi"dir ve "Tarih, Devrim ve Sosyalizm" adlı kitabında yer alır. *Tarih Tezi*'nin aslı, kapitalizm öncesinde uygarlıkların, "tefeci-bezirgan sermayesinin çökerticiliğiyle taşlaşan devletlerin barbar aşısıyla" tarihsel devrimlerden geçerek ilerledikleridir. Marksizmi soyut halde savunmakla kalmayıp ülke koşullarına uygulama yönelimiyle giriş-

Kıvılcımlı hayatını emekçi davasına adanmış, çok üretken bir insandır. Ülkenin tanıdığı en gelişkin teorisyenlerdendir. Onlarca kitap ve çok sayıda broşür kaleme almıştır. Gazete çıkarmış, yayınevleri kurmuş *Fatma Nudiye Yalçı*'yla telifli ve çeviri kitaplar yayınlamıştır. Şu an *Kıvılcımlı*'nın bütün yazıları, çevirileri, el yazmaları Hollanda'da *Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü*'nde (USTE) bulunmaktadır. *Kıvılcımlı* yalnızca teoriyle ilgilenip, yazmakla kalmamış, parti içinde de her işe koşmuştur. "Düşünce ve davranış birbirinden ayrılmaz" demiştir.

Kıvılcımlı kendisini hep bir parti militanı ve bir TKP üyesi olarak düşünmüş, daima parti disiplinini gözetmiştir. "1951 TKP Tevkiyatı"nda, partinin 100'den fazla yönetici ve üyesinin tutuklanmasının ardından 1954'te Vatan Partisi'ni kurması tarihsel önemdedir ve kurduğu partiyi de TKP'ye alternatif saymaz. Yasallığı kullanmak üzere kurduğunu söyler. 1957 yılında Eyüp Sultan'da seçim çalışmalarında yaptığı konuşmasıyla dini siyasete alet ederek komünizm propagandası yapmakla suçlanır. 1968 yılında da İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş (İPSD) Derneği'ni kurarak kitleleri örgütlemeyi sürdürür.

tiği incelemeleriyle, "Osmanlı Tarihinin Maddesi"ni kaleme alır. "Toplum Biçimlerinin Gelişimi" kitabı da sınıflı toplumları sosyolojik olarak inceler. "Allah-Peygamber-Kitap" ise İslam tarihinin materyalizmidir. Edebiyat konusunda bile polemiklere girmiş, *Edebiyatı Cedide'nin Otopsi* kitabını yazmıştır.

Kıvılcımlı 1968 devrimci gençliğine "kafadan silahlanmayı" yani bilinçlenmeyi ve bir proletarya partisi içinde örgütlenmeyi önermiştir. Ancak o günlerde TİP'in parlamenter sosyal reformizmi ve Mihri Belli'nin MDD'si (Milli Demokratik Devrim) "sol" adına gençleri farklı fraksiyonlara savurmuşlardır.

69 yıllık ömrünün 22 yıldan fazlasını cezaevlerinde geçirmiş olan *Kıvılcımlı*, ne burjuvazinin zorbalığına boyun eğmiştir ne de polis işkencelerine...

Ölümünün 52. Yılında *Doktor Hikmet Kıvılcımlı*'yı anlamayı sürdürüyoruz.

İnadın ve direncin adıdır Kıvılcımlı...

Kaynak:

* Emin Karaca, İnadın ve Direncin Adı, Destek yayınları

* www.kivilcimliokumalari.org

14 Şubat Öykü Günü ile ilgili grubumuzda KAR ve RESİM konulu KÜÇÜCÜK öyküler yazmıştık. 10. sayımızda ilk iki öykücüyü yayınlamıştık.

Ana Baba Evi

Gülay YEŞİLİPEK

Serap o gün beşinci resim sergisini açmıştı. Yine de ilk sergisini açtığı gün gibi heyecanlıydı... Gelenlerle tek tek ilgilenmeye özen gösterdi, özellikle resimleri hakkındaki görüşlerini onlardan dinlemek çok önemliydi Serap için... Sergi açılalı iki saat olmasına karşın hala gelenler vardı... Serap yeni gelen öğretmen arkadaşlarını karşılamak için hızla kapıya doğru giderken bir kadın dikkatini çekti. Biraz önce de aynı kadını aynı tablo önünde görmüştü. Tablo eski bir Antakya evi resmiydi. Serap geriye dönüp konuşmak için kadına yaklaşırken bir misafirin seslenmesiyle yönünü değiştirmek zorunda kaldı. On dakika sonra yeniden başını o yöne çevirdiğinde kadını hala aynı tablo önünde gördü. Konuşmak için yaklaştığında kadının buğulanmış gözlerini fark etti. Serap çekinerek konuştu:

"Üç yıl öğretmenlik yaptım Antakya'da. Dar sokaklar, eski evler hep ilgimi çekmişti. Bu ev beni çok etkiledi, tablomu yapmak için fotoğrafını çektim... ama renkleri tam vere-

bilmek için bahar günlerini bekledim..."

Kadın derin bir iç çekti:

"Serap Hanım, bu benim doğduğum ev... ana-baba evim... çok güzel yapmışsınız... baharda bahçemizdeki çiçekler çoşardı... yazın dut ağacı altında dut yemeğe doyamazdık... annem yere düşen erikleri bile ziyan etmez reçelini yapardı... elinize sağlık çok güzel yapmışsınız... sanki yeniden orada gibiyim."

Serap eve ilişkin birçok soru sormak istiyor ama misafirini de üzmemekten kaçınıyordu; *"Ev beni çok etkiledi... Hele penceredeki el örmesi perdeler... bahçedeki çiçekler, ağaçlar... ama... ev bana terk edilmiş gibi geldi... perdeler sararmış, otlar çiçekleri boğacak kadar boy atmışlar..."*

Kadın gözlerinin yaşını sildi;

"Evet neredeyse on yıldır evimizde kimse yaşamıyor ... Gölcük depreminde kız kardeşimi ve iki çocuğumu kaybettik, annem babam onların acısına dayanamadılar... önce annemi, altı ay sonrada babamı kaybettim. ... ben burada yaşıyorum... kardeşim Almanya'da... evde kimse yaşamıyor..."

Kadının yüzündeki çizgiler daha da derinleşmiş gibiydi, acısı yüzünden okunuyordu, bir süre sessiz kaldıktan sonra; *"Komşularda anahtar var ama kim kimin eviyle kendi evi, bahçesi gibi ilgilenir... bahçe duvarı yıkılıyor gelin bakın, evle ilgilenin diye haber verdiler ama..."*

Serap sanki eski bir dostuyla konuşuyormuş gibi duyumsadı kendini... kadının hüznü ona da yansımıştı; *"Evet, duvarın bir kısmı*

yıkılmış, bende oradan çektim fotoğrafı... evi ve bahçeyi daha iyi görebildim. Sizde bilirsiniz, Antakya evlerinin bahçe duvarları yüksek olur, ev yaşamını dışarı yansıtmazlar..."

Serap bu hüznü havayı dağıtmanın kendi görevi olduğunu duyumsadı. Sesine yumuşak bir ton vermeye çalıştı; "Eminim bu evde çok güzel günleriniz de olmuştur, mutlu anılarınız da vardır..."

Serap'ın sözleri işe yaradığı gibiydi. Kadının yüz çizgileri yumuşadı, hafifçe gülümsedi; "Evet, çocukluğumun güzel günleri... annemin mis gibi kokan çörekleriyle okul dönüşlerinde bayram ederdik... babam iş dönüşü çiçekleri hem sular hem de onlarla konuşurdu. Bahçemizde renk renk akşam sefa-ları o kadar boy atmışlardı ki... kardeşlerimle saklambaç oynarken onların arkasına saklanırdım..." Kadın kendini toparlamak ister gibi derin bir nefes aldı; "Ben bu tablonuzu satın alıyorum" dedi.

Serap bir hafta sonra resmi satın alan kadından bir mektup aldı. Resmi salonun duvarına asmışlar, ailece önünde çektiydikleri bir fotoğrafı da mektupla birlikte göndermişti. Kadın mektubunda Serap'a ana baba evini kendisine yeniden kazandırdığı için teşekkür ediyordu. Eşi ve çocuklarıyla konuştuğunu, Almanya'daki kardeşiyle anlaştıklarını, ana baba evini onarmaya karar verdiklerini yazıyordu. Bu yaz başlayacaklardı onarım işlerine. Karar vermişlerdi, artık yaz aylarını orada geçirmeye, annesinin yaptığı reçellerden yapmaya... Serap'ı da ağırlamak istiyordu ana baba evinde.

Serap kendini çok mutlu duyumsadı... Yapıtıyla başkalarının yaşamlarına dokunmuş, hüznlerine ortak olmuştu... sonuç herkesi mutlu etmişti... Resim yapmayı seviyordu... şimdi daha çok sevmeye başladı.

Çaresizliğim Kardan Ötüsü

Neşe ATACI

Hastane odasında gece yatak, gündüz koltuk olarak kullandığı refakatçi yatağında idi. Lapa lapa yağan kar pencerenin önünü doldurmuştu. Bir türlü uyku tutmadı. Annesinin hırıltılı nefesini dinliyordu. Sabaha karşı nöbetçi hemşire odaya geldi, annesinin durumunu kontrol etti. Güneş, hazırlanıp hastaneden ayrılırken derin uykudaki annesini yanağından öptü. "Bu durumla nasıl baş edeceğim, bir mucize olsa da eski günlere dönebilsek" diye geçirdi içinden.

Üniversiteye nasıl ulaştığını anımsamıyordu. Omuzuna dokunan bir elle irkildi. "Güneş, annen nasıl iyi mi?" Bu sıcak sesle kendine geldi.

"Teşekkürler Umut" deyip, yüzüne baktı ve gülümsemeye çalıştı.

"Aklım hastanede" dedi sesi titreyerek. Umut'un bakışlarında hissettiği üzüntü çok belirgindi. Bir gün kendi annesinin hastalana-bileceği gerçeğiyle karşılaşma olasılığını ve bu durumla baş etmenin zorluğunu düşündü o anda. Koridoru birlikte yürüdüler, Güneş ağlamamak için kendini zor tutuyordu.

"Çocukken arkadaşlarımla parkta oyun oynarken banklardan birinde oturan anne-me dönüp dönüp bakardım, orada mı diye. Böylece oyuna dalıp çimlerin üzerinde koşar, o kocaman parkın içinde uzaklaşmadan

doğru yerde olduğumu düşünürdüm. Anne-me yakın olan yerde. Orada olduğumu gö-rünce kaybolmadığımı anlardım" dedi.

Umut, onu anladığını belirten bir davra-nışla omuzunu sıktı.

"Acil şifalar dilerim, yardım edeceğim bir şey olursa lütfen haber ver. Konuşuruz zaten"

Umut'un gösterdiği ilgi Güneş'in içini ısıtsa da bunları düşünmeye zamanı yoktu, duygularını ertelemeliydi.

Koridorun sonundaki çalışma odasına doğru yürüdü. Sıkıntılı düşünceler içinde masasına oturdu, yazacaklarına odaklanma-ya çalıştı. Olmuyordu. Elinde tuttuğu kalemi bıraktı, annesiz hayatını düşündü, bir boşlu-ğa düşüyor gibi hissetti. Bu his hastane sü-recinin başlamasıyla birlikte, her geçen gün biraz daha çoğalmıştı. Annesinin sağlıklı ol-duğu günlerde ara sıra aklına gelirdi: "Kork-tuğum başıma gelmek üzere" diye mırıldan-dı. Çalan telefonla irkildi. Hocası arıyordu.

"Güneş, öğrenciler projede çalışmaya ne zaman başlayacaklarını her gün soruyorlar. Projenin, konuştuğumuz kısımlarını geliştirdin mi? Biliyorsun üç öğrenciye burs sağ-layacağız, çabuk ol biraz. İşini ihmal etme, bu proje senin de kurtarıcın olacak. Annen için uğraştığını biliyorum ama hayat devam ediyor."

Dişlerini sıkarak hocanın konuşmasını bi-tirmesini beklemişti. Söylemesi ne kolaydı, yaşamayan anlayamıyordu tabi, ateş düştü-ğü yeri yakıyordu.

"Tamam, hazırlayıp göndereceğim ho-cam" dedi. Hoca istediklerini sıralamaya de-vam etti:

"Projenin bitmiş halini maille gönder ve projede yaptığın geliştirmeyi madde madde yaz. Beni de haberdar et."

Sonunda telefonu hızlıca kapattı. Oysa annesinin durumunun ciddiyetini o da çok iyi biliyordu.

Yine çok bunalmıştı. Hava almak için oda-sından çıktı. Koridorun diğer ucundaki Sel-ma, Güneş'i görünce:

"Selam Güneş" diye seslendi.

Selma'yı fark eden Güneş hemen adımla-rını hızlandırarak yanına gitti. Telaşlı bir şe-kilde;

"Yardıma ihtiyacım var Selma"

Selma'nın yüzü allak bullak oldu:

"Ne oldu ki?"

"Sınav görevim var ya benim. Yerime gire-bilir misin? Ne olur!"

Annesinin durumunu biliyordu Selma. Ne de olsa uzun bir tedavi süreci yaşandığı için ara sıra paylaşmıştı sıkıntısını. "Ben de bir çok insanın zor günlerinde elimden ge-lenı yapmaya çalışmışım, ama bu sefer zor durumda olan benim" diye düşündüğü için arkadaşından destek alabileceğini beklemek hakkıydı.

"Sınav görevi mi, öff! Korkuttun beni Gü-neş, programıma bakmam gerekiyor. Bitmek bilmeyen sınav görevlerinden yeni bir tane daha geldi dün."

Programına telefonundan baktı, başı-nı kaldırdı, yüzünün hatları kızgınlığını ifa-de edip etmemek arasında kararsız gibiydi. Önce kızar gibi yaptı, daha sonra yumuşadı.

"Sadece sen istediğin için olur diyorum, görev yeri ve saatini de söyle öyleyse."

Güneş işini sağlama almak için görev yeri ve saatini hemen telefonuna mesaj olarak gönderdi. Birbirlerine sarıldılar, bu iyiliğini unutmayacağını söyledi Güneş. Annesinin yanına erkenden gidebilecekti. Şimdi hallet-mesi gereken bir işi daha vardı.

Koridorun diğer ucundaki bölüm baş-kanlığına doğru hızlı adımlarla yürüdü, bi-raz rahatlamıştı. Birkaç gün önce bölümden telefon edilmişti. Sınav görevinde istediği değişikliği yapamayacaklarını söylemişlerdi. Güneş değişiklik konusunda ısrar etmişti, hocasının konuyla ilgili bilgisinin olduğunu söylemişti ama dinlememişlerdi: "İşlerini hal-let işte" demişlerdi. Hocası durumu bölüme bildirmeyi unutmuş muydu acaba? Derin bir nefes aldı ve kapısından içeri baktı, oradaki-lere:

“Merhaba. Nasılsınız?” dedi. Önlerindeki ekranlara dalıp gitmiş birkaç kafa ona doğru boş bakışlarla baktılar, yüz vermediler. Cevap alamayacağını bile bile konuşmasını sürdürdü Güneş:

“Sınava yerime görev yapacak arkadaşı buldum, Selma hanım girecek yerime. Yani sorun kalmadı” dedi.

Homurtuyla karışık seslerden sonra:

“Çok geç haber verdin, şimdi biz bu değişikliği nasıl yapacağız?” diye söylendiler. “Ağzımla kuş tutsam yaranamam bunlara” diye düşündü: “Yapmaları gereken bir şey de yoktu üstelik” diye içinden geçirdi. Onların daha fazla konuşmalarına fırsat vermeden hızlıca odadan çıktı.

Soğuk hava yüzüne çarptı. Kar yeniden yağmaya başlamıştı. Atkısını biraz daha sarıdı boynuna. Gelen otobüsün silecekleri hızlı hızlı ön camındaki kar tanelerini temizliyordu. Kampüsün son durağından yeni hareket etmişti. Otobüsün içi henüz soğuktu. Telefonu yeniden çaldı. Umut arıyordu:

‘Hastaneye gelmek istiyorum, onu haber vermek için aradım.

Güneş heyecanlandı birden,

“Otobüse yeni bindim ama”

“Tamam inip olduğun yerde bekle, seni gelip alayım.”

Umut’la konuştuktan hemen sonra telefonu tekrar çaldı Güneş’in. Kardeşinin ağlamaklı sesi kafasının içinde yankılandı. Öylece kalakaldı, yetişememişti işte... Herkesin yaptığını yapamadı, ağlayamadı. Başı döndü, gözleri karardı.

“Hanımefendi, hanımefendi iyi misiniz, iyi misiniz?” diyen yabancı bir sesle, yanağında bir el ve karşısında ilk kez gördüğü yüzle kendine geldiğinde hala otobüsteydi...

Rıfat ILGAZ

ÇOCUKLARINIZ İÇİN

Zorumuz ne insan kardeşlerim,
Amacınız kökümüzü kurutmaksa,
Yetmiyor mu tayfunlar, taşkınlar,
Bunca aç, bunca sayrı, kırim, kıyım,
Sayısız işkence kurbanları...
En kötüsü,
Güngünden başımıza inen bu gökyüzü!

Bu toplanıp dağılmalar ne oluyor
Yüksek düzeylerde?
Neden alçakgönüllü değilsiniz,
Sözünüz mü geçmiyor birbirinize,
Hangi dilden konuşuyorsunuz?
Barışsa eğer istediğiniz
Uçaklardan başlayın işe
Önce çirkinleşen savaş uçaklarından...
Ya insanları bir yana bırakıp
Sivrisineklerin kökünü kurutun
Ya da bataklıkları!

